

**VII Міжнародна науково-практична конференція
21-22 травня 2025 року**

ПСИХОЛОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Università degli Studi di Firenze/ University of Florence (Італія)

Університет м. Вік, Університет Центральної Каталонії (Іспанія)

Полонійна академія у Ченстохові (Польща)

Центральний Проєкт (Канзас, США)

Університет Сан-Паулу (Бразилія)

Аріельський університет (Ізраїль)

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України (Київ)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ)

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського (Кременчук)

Національний університет «Острозька академія» (Острог)

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка (Глухів)

Запорізький національний університет (Запоріжжя)

Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова (Одеса)

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
(Кропивницький)

Благодійна організація «Вихід є!» (Полтава)

Благодійна організація «Благодійний фонд «Карітас Полтава»

**ПСИХОЛОГІЧНІ КООРДИНАТИ
РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ:
РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ**

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної науково-практичної конференції

21-22 травня 2025 року

Полтава

УДК 159.923.2(062)

П 86

*Друкується за рішенням Ученої ради
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка (протокол № 13 від 24 квітня 2025 року)*

Редакційна колегія:

М.В. Гриньова – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор; **С.Д. Максименко** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **Н.В. Чепелева** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **В.О. Моляко** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **М.Л. Смольсон** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **Л.М. Карамушка** – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **О.М. Кокун** – член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор; **О.І. Бондарчук** – доктор психологічних наук, професор; **Kovalenko O.** – professor, doctor habilitated in psychology, professor of Pedagogical University of the National Education Commission, Krakow (Poland); **Mireia Canals-Botines**– PhD Deputy Vice-Rector for Research and Knowledge Transfer University of Vic – Central University of Catalonia Honorary Professor of PNP; **С.П. Яланська** – доктор психологічних наук, професор; **О.В. Бацилева** – доктор психологічних наук, професор; **Р.В. Каламаж** – доктор психологічних наук, професор; **Н.М. Атаманчук** – кандидат психологічних наук, доцент; **Т.М. Дзюба** – кандидат психологічних наук, доцент; **В.А. Лавріненко** – кандидат психологічних наук, доцент; **І.М. Коренева** – доктор педагогічних наук, професор; **О.Я. Рибалка** – кандидат педагогічних наук, доцент.

Рецензенти:

Корнієнко Інокентій Олексійович – доктор психологічних наук, професор, Мукачівський державний університет;

Харченко Анжела Станіславівна – кандидат психологічних наук, доцент, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

Психологічні координати розвитку особистості: реалії і перспективи : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., (21–22 трав. 2025 р.). – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2025. – 242 с.

ISBN 978-966-2538-90-8

У збірнику наукових матеріалів представлені праці науковців, в яких висвітлюються найбільш актуальні науково-прикладні проблеми психологічної науки з таких напрямів: психологічні особливості становлення та розвитку особистості в освітньому просторі; психотехнології розвитку творчої особистості: практико-орієнтований аспект; інноваційні підходи в діяльності освітніх закладів : інтеграція науки і практики; актуальні питання збереження й підтримки ментального здоров'я особистості в складних життєвих умовах; соціально-психологічна допомога особистості в умовах життєвих криз і трансформацій; психосоціальне відновлення життєстійкості особистості: подолання наслідків кризи у воєнний та повоєнний час.

Збірник адресований науково-педагогічним працівникам закладів вищої освіти, аспірантам, студентам, працівникам у галузі практичної, кризової психології, науковцям, психологам, іншим фахівцям, які цікавляться сучасним станом розвитку психологічної науки.

УДК 159.923.2(062)

ISBN 978-966-2538-90-8

© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2025
© Кафедра кризової психології, 2025

формуванню позитивного емоційного ставлення до підприємницької діяльності та підвищенню впевненості у власних можливостях.

4. Результати дослідження обґрунтовують доцільність включення спеціальних тренінгових компонентів у навчальні програми підготовки психологів для розвитку їх підприємницького потенціалу та формування готовності до створення власного бізнесу у сфері психологічних послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карамушка Л. М., Креденцер О. В. Психологія підприємницької діяльності в освітніх організаціях : монографія. Київ : Логос, 2015. 207 с.
2. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва: підручник. 2-ге вид., випр. і доп. Львів : «Новий світ-2000», 2017. 278 с.
3. Романовський О. М. Підприємницька освіта в закладах вищої освіти: теорія і практика : монографія. Вінниця : Нова книга, 2019. 248 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ГРОШЕЙ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Савелюк Наталія, Придомірска Вікторія

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
nsavelyuk@ukr.net; viktoriapridomirska@gmail.com*

У контексті глибоких соціально-економічних змін, що відбуваються в українському суспільстві на тлі усіх трагічних подій новітньої історії, особливої уваги набуває проблема фінансової соціалізації молоді. Сприймання грошей студентською молоддю має значний вплив на формування її фінансової поведінки, ціннісних орієнтацій, а також на життєві стратегії, пов'язані з економічною незалежністю, самореалізацією та професійним вибором. Адже мова йде не тільки про реалії воєнного стану, а і про прогнозований повоєнний розвиток України, коли пріоритетними знову стануть завдання відродження економічного потенціалу держави.

Актуальність теми зумовлена державними ініціативами у сфері розвитку фінансової грамотності, зокрема в межах реалізації положень Законів України «Про освіту», «Про вищу

освіту», а також Концепції розвитку фінансової грамотності населення України до 2025 року. У документах підкреслюється стратегічна важливість формування фінансової свідомості молоді як чинника її економічного та соціального зростання. Сприймання грошей студентами є важливою складовою економічної соціалізації здобувачів вищої освіти, яка являє собою складний, багатоаспектний процес входження здобувачів в економічну сферу суспільства, в результаті якого студенти, формуючи відповідні соціальні властивості, стають повноправними суб'єктами економіки.

Незважаючи на зростаючу увагу до фінансової освіти, психологічні особливості сприймання грошей саме студентською молоддю залишаються недостатньо дослідженими. Це ускладнює розробку ефективних інтервенційних програм, спрямованих на гармонізацію грошових уявлень та ставлень. У сучасному суспільстві гроші відіграють ключову роль не лише як економічний інструмент, а і як важливий психологічний фактор, що впливає на поведінку, ціннісні орієнтації та мотиваційну сферу особистості.

Мета дослідження – теоретичний аналіз психологічних особливостей сприймання грошей студентською молоддю з урахуванням впливу когнітивних, емоційних та візуальних чинників.

Академік С. Максименко визначає сприймання як «процес цілісного відображення предметів і явищ у свідомості» [3]. Сприймання грошей – це не лише пізнання їх фізичних властивостей, а й інтерпретація значення грошей у власному житті. Цей процес охоплює когнітивні, емоційно-ціннісні та візуально-символічні компоненти [3].

Ставлення до грошей формується з дитинства під впливом сім'ї, культури та соціального оточення. Американський психолог Б. Клонц називає ці підсвідомі установки «грошовими сценаріями» (money scripts). Наприклад, установка «гроші – це зло» часто призводить до уникнення фінансового планування, а «гроші – ключ до щастя» – до надмірних витрат [4].

У процесі аналізу наукових досліджень було встановлено, що образ грошей у студентської молоді формується під впливом як зовнішніх факторів (сімейне виховання, медіа,

освітнє середовище), так і внутрішніх (мотиваційна структура, рівень тривожності, самосприйняття). Семантичні поля, пов'язані зі словом «гроші», часто включають асоціації з безпекою, успіхом, самостійністю, проте також – із тривогою, дефіцитом, невизначеністю [5].

У сучасній психології гроші розглядаються не лише як економічний ресурс, а і як «складне психологічне утворення», що містить у собі емоційні, мотиваційні, соціальні та ціннісні аспекти. Окремі дослідники вивчали, як люди сприймають, оцінюють і взаємодіють із грошима, залежно від індивідуальних і соціокультурних чинників. Х. Гольдберг, Р. Льюїс та інші наголошували, зокрема, що гроші можуть бути джерелом внутрішньої напруги, конкуренції або самооцінки [4]. Також вони вказували на те, що гроші мають здатність викликати емоційну прив'язаність або залежність, особливо в умовах нестабільності чи дефіциту.

А. Фернам виокремив декілька грошових типів особистості, серед яких: «гроші як влада», «гроші як безпека», «гроші як свобода» та «гроші як любов» [6]. Таке ставлення формується ще в дитинстві та впливає на фінансову поведінку в дорослому віці. К. Ямаучі запропонував шкалу грошових установок (Money Attitude Scale), яка враховує емоційне ставлення до грошей, наприклад, тривогу чи схильність уникати витрат [7].

Окремі дослідження, наприклад Р. Белка та М. Валендорфа, вказують на подвійне значення грошей: сакральне та профанне. «Сакральні гроші» пов'язані з емоційною цінністю, наприклад, коли вони витрачені на важливу подію, родину, творчість. Профанне використання передбачає звичайні, утилітарні витрати [2]. Звідси – різна поведінка людей: вони можуть берегти великі купюри, уникати їх розміну, натомість легко витрачати дрібні гроші або гроші, що дісталися несподівано [4].

Також важливо враховувати моральний та символічний компоненти: для одних гроші є джерелом самореалізації, а для інших – об'єктом заздрості, тривоги або навіть сорому. Саме тому гроші не можна розглядати виключно в економічному контексті – вони мають і соціально-психологічну вагу, яка виявляється у повсякденній поведінці, установках, пріоритетах та життєвих цілях особистості [1, 5].

Таким чином, психологічні дослідження доводять, що ставлення до грошей – це індивідуально сформований образ, у

якому поєднуються емоції, досвід, уявлення про добробут, статус, цінності й навіть виховання. Сприймання грошей студентською молоддю є складним психосоціальним процесом, який відображає як особистісні риси, так і соціальні впливи. Як перспективи подальших досліджень розглядаємо вивчення психосемантичних аспектів образу грошей у здобувачів вищої освіти. На нашу думку, такі дослідження, а також оприлюднення їх результатів сприятимуть формуванню відповідального ставлення до фінансів, зменшенню рівня фінансової тривожності та посиленню впевненості у власних економічних можливостях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамова С. А. Соціологія грошей: функціональний підхід. *Соціальні технології*. 2018. № 1. С. 15–24.
2. Белк Р. Дарування і сакральне значення грошей. *Соціологія споживання*. 2012. № 4(32). С. 23–37.
3. Варій М. Й. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 472 с.
4. Гольдберг Х. Психологія грошей: як гроші впливають на нашу поведінку ; пер. з англ. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. 240 с.
5. Зубіашвілі І.В. Фінансова поведінка особистості: соціально-психологічний аспект. Київ: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 198 с.
6. Furnham A. *The Psychology of Money*. London: Routledge, 2014. 288 p.
7. Yamauchi K. T., Templer D. I. The development of a Money Attitude Scale. *Journal of Personality Assessment*. 1982. Vol. 46(5). P. 522–528.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ВИСНАЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сайко Наталія

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
saiko@gsuite.pnpu.edu.ua*

Збройна агресія, що відбувається на території України, призвела до значних змін у життєдіяльності населення, серед яких на перший план виходить проблема психоемоційного виснаження. Постійне перебування в умовах стресу, невизначеність, втрати, тривожність сприяють формуванню хронічного емоційного напруження. Саме тому виникає потреба у системній соціально-педагогічній профілактиці

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ЗАСОБАМИ НЕЙРО-ЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ <i>Матеюк О., Суходоля Ю.</i>	145
ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ З ВИКОРИСТАННЯМ УДАРНИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ <i>Мельник О., Момот О.</i>	147
РОЗВИТОК ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС <i>Олешко І.</i>	150
САМОЕДУКАЦІЯ ЯК РЕСУРС ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВИСНАЖЕННЯ У ТРИВАЛИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ <i>Підгаєвська М.</i>	153
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЮНАКІВ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ <i>Радченко Ю.</i>	158
РЕСУРСИ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ЛЮДИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЖИТТЯ <i>Рибалка О.</i>	162
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ <i>Савелюк Н., Конопацька Л.</i>	166
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ГРОШЕЙ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ <i>Савелюк Н., Придомірска В.</i>	169
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ПСИХО-ЕМОЦІЙНОГО ВИСНАЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Сайко Н.</i>	172

ПСИХОЛОГІЧНІ КООРДИНАТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної науково-практичної конференції

21-22 травня 2025 року

Відповідальна за випуск – *С.П. Яланська*

Упорядник – *Н.М. Атаманчук*

Дизайн обкладинки – *О.К. Лебедев*

Комп'ютерна верстка – *В.В. Шеремет*

Автори доповідей та повідомлень відповідають за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу, за належність поданого матеріалу їм особисто, правильне цитування джерел та посилання на них. Думки авторів можуть не збігатися із позицією упорядника та редакційної колегії.

Підписано до друку 24.04.2025 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Cambria.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 14,1. Наклад 100 прим.

Віддруковано в ПНПУ імені В. Г. Короленка
36003, м. Полтава, вул. Остроградського, 2

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
серія ДК № 3817 від 01.07.2010 р.